

Joint-degree wo-master  
Entrepreneurship  
Vrije Universiteit/Universiteit van  
Amsterdam

26 november 2013

NVAO beperkte Toets nieuwe opleiding

Paneladvies

<b>1</b>	<b>Samenvattend advies</b>	<b>3</b>
<b>2</b>	<b>Werkwijze panel</b>	<b>6</b>
<b>3</b>	<b>Beschrijving van de opleiding</b>	<b>7</b>
	3.1 Algemeen	7
	3.2 Profiel instelling	7
	3.3 Profiel opleiding	8
<b>4</b>	<b>Opleidingsbeoordeling</b>	<b>10</b>
	4.1 Beoogde eindkwalificaties	10
	4.2 Onderwijsleeromgeving	13
	4.3 Toetsing	16
	4.4 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen	18
	4.5 Algemene conclusie over de kwaliteit van de opleiding	19
	4.6 Aanbevelingen	19
<b>5</b>	<b>Overzicht oordelen</b>	<b>21</b>
	<b>Bijlage 1: Samenstelling panel</b>	<b>22</b>
	<b>Bijlage 2: Programma locatiebezoek</b>	<b>24</b>
	<b>Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten</b>	<b>26</b>
	<b>Bijlage 4: Lijst met afkortingen</b>	<b>27</b>

## 1 Samenvattend advies

Dit samenvattend advies omvat de voornaamste overwegingen van het panel dat de nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam heeft beoordeeld in het kader van de aanvraag voor accreditatie van deze opleiding.

Het panel typeert de opleiding als een wetenschappelijk gerichte opleiding die beantwoordt aan de internationale standaarden van ondernemendheid en ondernemerschap en daarin duidelijk verder gaat dan de meeste andere opleidingen op dit gebied in de wereld. De opleiding heeft toegevoegde waarde ten opzichte van bestaande opleidingen, omdat een brede, wetenschappelijk onderbouwde kijk op ondernemendheid en ondernemerschap wordt geboden, die zinvol is voor de bevordering daarvan.

Het panel stelt evenwel vast dat de eindkwalificaties deze doelstellingen niet in alle opzichten volgen. Zo zou de eindkwalificatie betreffende de ondernemende vaardigheden nader uitgewerkt moeten worden om recht te doen aan de bijdrage die de studenten aan het ontwikkelen en realiseren van innovatieve ideeën zullen kunnen leveren. Daarnaast zou de eindkwalificatie rond multidisciplinair werken geëxpliciteerd moeten worden om duidelijk te maken dat de studenten vraagstukken multidisciplinair weten te benaderen. Tot slot zouden de eindkwalificaties rond de houdingsaspecten geconcretiseerd moeten worden in termen van de *entrepreneurial mindset* met daarin de nadruk op zaken als kansen zien, lef en daadkracht. Het panel beoordeelt de eindkwalificaties wel als zijnde van het niveau van de master. Toch heeft het panel een aantal in zijn ogen belangrijke relaties gemist in de vergelijking tussen de eindkwalificaties en de Dublin-descriptoren en vindt deze vergelijking daarom onvolledig. Daarnaast bepleit het panel bij de toetsing van de eindkwalificaties organisaties uit het beroepenveld en alumni van minoren en masterspecialisaties rond ondernemerschap te betrekken om de eindkwalificaties goed te laten aansluiten op de eisen van de beroepspraktijk.

De toelatingseisen die de opleiding aan kandidaat-studenten stelt, zijn relevant. Ook is het panel te spreken over het pre-masterprogramma dat verschillende groepen studenten (wo-bachelors met te weinig bedrijfskunde en studenten met een hbo-diploma) moeten afronden voordat ze toegelaten worden. Het vrijstellingenbeleid is gepast. Het streven van de opleiding naar een intercultureel en internationaal verscheiden groep studenten is bevorderlijk voor hun leerproces. Wel moeten de groepen dan bewust divers samengesteld worden en dient de opleiding bijeenkomsten te beleggen om de interactie in de groepen te bevorderen.

Alle in het aanvraagdossier aangegeven eindkwalificaties worden naar behoren in het curriculum gerealiseerd. Zowel de tabel die de opleiding heeft opgesteld als de beschrijvingen van de vakken getuigen daarvan. Het panel acht de wetenschappelijke oriëntatie sterk in het curriculum vertegenwoordigd, zoals mede blijkt uit de voor te schrijven literatuur. Ook passen de studenten de wetenschappelijke inzichten op situaties uit de praktijk toe. Het panel zou dat echter graag, zoals hierboven al is genoemd, ook meer terug willen zien in de eindkwalificaties. Daarnaast zijn extra bijeenkomsten met ondernemers wenselijk om de studenten een reëel beeld van de problematiek van beginnende ondernemers en ondernemingen te bieden.

De docenten die in de opleiding zullen worden ingezet vormen een sterk team. De docenten zijn capabele onderzoekers van een wetenschappelijk hoog niveau en in staat om de leerstof op verantwoorde wijze over te brengen aan de studenten. Een aandachtspunt voor de opleiding en de twee betrokken faculteiten is wel ervoor te zorgen dat hetzelfde kaliber docenten geworven wordt, indien één of meer huidige docenten vertrekken.

De structuur van het curriculum is toereikend. Wel zou de opleiding het keuzevak in de vijfde periode onder de loep moeten nemen om te voorkomen dat de studenten afwijken van de lijn die in de opleiding getrokken is. De werkvormen, de informatievoorziening en de studiebegeleiding zijn degelijk ingericht. Bij groeiende studentenaantallen zullen extra docenten aangetrokken worden.

Het panel is te spreken over de inspanningen van beide instellingen om te komen tot een stevige organisatie en effectieve kwaliteitszorg voor deze opleiding. Het panel bepleit wel de opleidingsdirecteur een aanstelling bij beide instellingen te geven. Het principe om de strengste regels van de twee samenwerkende faculteiten toe te passen, wordt door het panel als een goed uitgangspunt gezien.

Alhoewel het toetsbeleid en de uitvoering ervan nog niet geheel zijn uitgewerkt, heeft het panel daar toch veel vertrouwen in. De voornemens en voorgelegde plannen zijn stevig en toereikend. Het panel heeft vastgesteld dat de examencommissie zich zal kwijten van de wettelijke taken en op gepaste wijze zal toezien op de kwaliteit van de toetsen. De toetsvormen die de opleiding voor ogen heeft, zijn afgestemd op de leerdoelen van de vakken en waarborgen de toetsing van de individuele prestaties van de studenten. De organisatie van het proces rond de masterscriptie is effectief. Ook de beoordeling daarvan geschiedt verantwoord. De opleiding dient te waken voor voldoende begeleidingsuren. Naast de waarborgen dat de scripties van een voldoende wetenschappelijk niveau zullen zijn, heeft het panel tot zijn genoegen vastgesteld dat ook de problematiek rondom het opstarten van een nieuw bedrijf (uitwerking van degelijke *value propositions* c.q. *business cases*) onderwerp van de scriptie kan zijn. Dat bevestigt het belang van de uitwerking van de eindkwalificatie rond de ondernemende vaardigheden. De opleiding dient daar wel op te anticiperen.

Onder meer door de uitspraken van de decanen van de samenwerkende faculteiten heeft het panel veel vertrouwen in de intenties van de twee instellingen die deze opleiding willen inrichten. De geraamde instroom van studenten over de komende jaren en de daarop gebaseerde begroting zijn in de ogen van het panel voldoende onderbouwd. De faculteiten zullen de benodigde financiële middelen ter beschikking stellen voor de opbouw en exploitatie van de opleiding. De instellingen hebben een afstudeergarantie afgegeven voor studenten die aan de opleiding beginnen.

Het panel adviseert de NVAO om positief te besluiten over de kwaliteit van de nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam.

Den Haag, 26 november 2013

Namens het panel ter beoordeling van de beperkte toets van de nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam,

prof. dr. M. van der Steen  
(voorzitter)

drs. W.J.J.C. Vercouteren RC  
(secretaris)

## 2 Werkwijze panel

De NVAO heeft een panel vastgesteld met volgende samenstelling:

- Mevrouw prof. dr. M. van der Steen, visiting professor HTSR/MIRA, Universiteit Twente en professor of Innovation and Entrepreneurship, Antwerp Management School, voorzitter;
- De heer dr. ir. Th. Lans, assistant professor in Entrepreneurship Education en Entrepreneurial Learning bij de Educatie- en Competentie Studies groep, Wageningen Universiteit, panellid;
- De heer prof. dr. A.G.L. Romme, professor of Entrepreneurship & Innovation en decaan van de faculteit Industrial Engineering & Innovation Sciences, Technische Universiteit Eindhoven, panellid;
- De heer J. Selleslaghs MA, student master EU Internationale Betrekkingen en Diplomatie aan het Europacollege in Brugge, student-lid.

Het panel werd terzijde gestaan door mevrouw ir. S. van Bruggen, beleidsmedewerker NVAO, als procescoördinator. De heer drs. W. Vercouteren RC trad op als secretaris.

Bij de toetsing heeft het panel het Beoordelingskader voor de beperkte Toets nieuwe opleiding van de NVAO (Stcrt. 2010, nr. 21523) in acht genomen. Dit kader is bedoeld voor instellingen die de instellingstoets kwaliteitszorg hebben behaald of zich hebben aangemeld voor de instellingstoets. De Universiteit van Amsterdam heeft inmiddels de instellingstoets met positief resultaat achter de rug. De Vrije Universiteit heeft zich aangemeld, maar de toets heeft nog niet plaatsgevonden.

Het panel heeft zich aan de hand van de door de opleiding verstrekte documenten op de beoordeling voorbereid. Op 6 november 2013 is het panel bij elkaar geweest. Tijdens deze bijeenkomst zijn de eerste bevindingen van het panel besproken en zijn ook nadere vragen geformuleerd voor de aanvrager. Deze vragen zijn door de secretaris geïnventariseerd en als input gebruikt voor het locatiebezoek.

Op 7 november 2013 heeft het panel een locatiebezoek afgelegd. Tijdens dit bezoek is het panel in verschillende gespreksrondes van nadere informatie voorzien en zijn de vraagpunten aan de orde gesteld en in discussie gebracht. Het programma van het locatiebezoek is toegevoegd in bijlage 2. Na afloop van het locatiebezoek heeft het panel de bevindingen onderling besproken en vertaald naar voorlopige conclusies. De secretaris heeft op basis hiervan een conceptadvies opgesteld dat aan de panelleden is voorgelegd voor commentaar. Vervolgens heeft het panel dit concept van commentaar voorzien, waarna de definitieve tekst is vastgesteld. Uiteindelijk zijn aan de hand van de uitkomsten per standaard beargumenteerde oordelen per onderwerp en een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding gegeven. Dit heeft geresulteerd in een definitief paneladvies aan de NVAO op 26 november 2013.

## 3 Beschrijving van de opleiding

### 3.1 Algemeen

Instelling:	Vrije Universiteit en Universiteit van Amsterdam
Opleiding:	wo-master Entrepreneurship (joint-degree)
Variant:	voltijd
Afstudeerrichtingen:	geen
Locatie:	Amsterdam
Studieomvang:	60 ECTS
Sector:	f] economie

### 3.2 Profiel instelling

De accreditatie van de nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship wordt aangevraagd door de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam.

De Vrije Universiteit telt meer dan 25.000 studenten. De universiteit is volgens haar missie ambitieus in wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, stimuleert de vrije en open communicatie van ideeën en staat voor universele universitaire waarden als academische vrijheid en onafhankelijkheid. In de naam komt deze onafhankelijkheid tot uitdrukking: vrij van kerk en staat. De onderwijsvisie van de universiteit is een *community of learners* te zijn met aandacht voor het talent en de ambitie van de individuele student. De Vrije Universiteit kent de Faculteiten der Aard- en Levenswetenschappen, Bewegingswetenschappen, Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde, Exacte Wetenschappen, Geneeskunde, Godgeleerdheid, Letteren, Psychologie en Pedagogiek, Rechtsgeleerdheid, Sociale Wetenschappen, Tandheelkunde en Wijsbegeerte.

De Universiteit van Amsterdam telt ongeveer 35.000 studenten en heeft een breed academisch opleidingsaanbod. De missie van de universiteit is een inspirerende, breed georiënteerde, internationale academische omgeving te bieden. De universiteit kenmerkt zich, getuige de missie en de doelstellingen, door een kritisch, creatief en internationaal klimaat, een open sfeer en een sterke betrokkenheid bij de stad en de samenleving. De universiteit kent zeven faculteiten, te weten de faculteiten Economie en Bedrijfskunde, Geesteswetenschappen, Geneeskunde, Maatschappij- en Gedragwetenschappen, Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica, Rechtsgeleerdheid en Tandheelkunde.

De nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship is een samenwerking van de Faculteit Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde van de Vrije Universiteit (FEWEB) en de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Amsterdam (FEB). De faculteit van de Vrije Universiteit die de grootste faculteit van deze universiteit is, telt ongeveer 5.000 studenten en biedt vier bacheloropleidingen en zeven masteropleidingen aan. De faculteit van de Universiteit van Amsterdam heeft omstreeks 5.000 studenten en biedt vier bacheloropleidingen en negen masteropleidingen aan.

### 3.3 Profiel opleiding

De beoogde opleiding is nieuw voor de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. Wel bieden de instellingen specialisaties Entrepreneurship binnen bestaande masteropleidingen aan. Als de opleiding geaccrediteerd wordt, willen de instellingen de nieuwe opleiding van start laten gaan in september 2014.

De opleiding is niet nieuw voor Nederland. De Erasmus Universiteit Rotterdam biedt in de vorm van de opleiding Entrepreneurship & New Business Venturing een vergelijkbare wo-masteropleiding aan. Daarnaast hebben onder meer de Universiteit Twente, de Universiteit van Maastricht, de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Rijksuniversiteit Groningen specialisaties op dit vakgebied binnen masteropleidingen.

De eindkwalificaties zijn in de Engelse taal gesteld en luiden als onderstaand.

De eindkwalificaties betreffende kennis en inzicht zijn:

- Profound academic knowledge of the background, nature, and central concepts within the research domain of entrepreneurship, both theoretically and methodologically. (K1)
- Academic knowledge of and insight into societal developments that influence entrepreneurship and vice versa: the societal implications of entrepreneurship. (K2)
- Academic knowledge that will enable the alumnus to recognize, utilize, and combine multiple theoretical perspectives towards entrepreneurship, so as to be able to understand and solve complex entrepreneurship problems. (K3)
- Academic knowledge of and insight into the mechanisms underlying entrepreneurial processes. (K4)
- The academic knowledge required to assess which research method(s) should be employed to answer a given research question or to meet a particular research aim. (K5)
- The academic knowledge required to assess business ideas from (combinations of) various disciplines in terms of their innovativeness, viability and quality. (K6)
- Academic knowledge and insight (in combination with an analytical toolbox) to assess which processes and research efforts (market, financial, etc) are required to turn business ideas into reality and to create sustainable value with them. (K7)

De eindkwalificaties betreffende (academische) vaardigheden zijn:

- The ability to independently design and conduct research of an academic nature, including formulating the issue, sourcing and processing the necessary research sources, and systematically collating, interpreting and analyzing relevant data, drawing relevant conclusions, and reporting about it. (SA1)
- The ability to find, analyze and critically assess academic information. (SA2)
- The ability to systematically and creatively analyze and solve concrete problems. (SA3)
- The ability to communicate effectively and univocally with experts as well as laymen, both orally as well as in writing. (SA4)
- A logical, reflexive, critical and independent level of thinking and working. (SA5)
- The ability to reflect on and discuss social-ethical aspects in relation to entrepreneurship. (SA6)
- The ability to work individually as well as in multidisciplinary teams. (SA7)

De eindkwalificatie betreffende vaardigheden op het gebied van ondernemen is:

- The ability to assess and develop innovative, viable, high-quality research-based ideas in various contexts. (SE1)



De eindkwalificaties betreffende houding zijn:

- Reflecting on economic, business, ethical and social dimensions and consequences of entrepreneurial behaviour. (A1)
- An independent, academic and critical attitude and way of working. (A2)
- An attitude where boundaries between disciplines form no burden, and where knowledge, concepts, methods, and perspectives from a range of disciplines are employed to generate new insights. (A3)
- Sufficient meta-cognitive and meta-affective skills to regulate the graduate's own learning process, in terms of self-development and interdisciplinary approach. (A4)

Het programma van de opleiding is als volgt opgebouwd:

Vakken	
Entrepreneurship: Theory & Practice	12,0 EC
Social Dynamics in Entrepreneurship	6,0 EC
Specialisatievak 1	6,0 EC
Entrepreneurship Research Skills	6,0 EC
Entrepreneurial Law and Finance	6,0 EC
Specialisatievak 2	6,0 EC
Keuzevak	6,0 EC
Masterscriptie	12,0 EC
Totaal opleiding	60,0 EC

Voor het specialisatievak 1 kunnen de studenten kiezen uit:

- Entreprising for a Better World
- Entrepreneurship, Institutions and Corporations
- New Venture Creation and Development

Voor het specialisatievak 2 kunnen de studenten kiezen uit:

- Entrepreneurship in Science & Technology
- Entrepreneurship in the Services Industry
- Cultural Entrepreneurship

Voor het keuzevak hebben de studenten de keuze uit alle vakken die de faculteiten van de beide universiteiten aanbieden. Enkele van de vakken zijn de volgende:

- E-Business Development (VU)
- Cross Cultural Management (VU)
- Real Estate Management (VU)
- Behaviour Strategy (VU)
- Consumer Behaviour (VU)
- International Business Context (UvA)
- International Strategy (UvA)
- Management Consulting (UvA)
- Managing People in an International Context (UvA)
- Marketing Strategy (UvA)
- Retail Marketing (UvA)

## 4 Opleidingsbeoordeling

Van toepassing is het Beoordelingskader voor de beperkte Toets nieuwe opleiding van de NVAO (Stcrt. 2010, nr. 21523).

Dit kader wordt gebruikt als de instelling beschikt over een positief oordeel over de instellingstoets kwaliteitszorg. De beoordeling komt tot stand op basis van een discussie met 'peers' over de inhoud en kwaliteit van de opleiding en is gericht op vier vragen:

1. Wat beoogt de opleiding?
2. Hoe wil de opleiding dit realiseren?
3. Hoe wil de opleiding dit toetsen?
4. Zijn er voldoende financiële middelen?

Deze vier vragen zijn vertaald in vier standaarden. Over de standaarden geeft een visitatiepanel een gemotiveerd oordeel op een tweepuntsschaal: onvoldoende of voldoende. Vervolgens geeft het panel een gemotiveerd eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding, ook op de tweepuntsschaal.

Bij de beoordeling worden de volgende definities gehanteerd. Deze definities hebben zowel betrekking op de scores van de standaarden als op de scores van de opleiding in totaal.

### *Basiskwaliteit*

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

### *Onvoldoende*

De opleiding voldoet niet aan de basiskwaliteit.

### *Voldoende*

De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit.

Indien een opleiding niet volledig nieuw is of omgevormd wordt, worden bij de oordeelsvorming ook de gerealiseerde eindkwalificaties betrokken.

### 4.1 Beoogde eindkwalificaties

#### 4.1.1 Standaard 1

*De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.*

### *Bevindingen*

De doelstelling van de opleiding is studenten op te leiden die beschikken over academische kennis, inzichten en vaardigheden op het gebied van ondernemendheid en ondernemerschap. De afgestudeerden van de opleiding dienen theoretische en praktische vraagstukken op dit gebied vanuit verschillende disciplinaire invalshoeken (sociaal, maatschappelijk, economisch en ethisch) te kunnen benaderen en oplossingen voor vraagstukken met een kritische instelling te kunnen beschouwen. De afgestudeerden worden vertrouwd gemaakt met wetenschappelijke theorieën en methoden en dienen de

aldus opgedane kennis, inzichten en vaardigheden te kunnen toepassen in zowel empirisch onderzoek als bij het analyseren van het beleid inzake ondernemerschap.

De opleiding is gericht op een wetenschappelijke benadering van vraagstukken op het terrein van ondernemendheid en ondernemerschap. Het is een ondernemerschapsopleiding met een stevige wetenschappelijke onderbouwing maar een duidelijke focus op vraagstukken uit de praktijk. Hierbij positioneert de opleiding zich bewust niet als een ondernemerschapsopleiding die studenten leert een nieuwe onderneming te starten en uit te bouwen (*new venture creation*). Daarvoor hebben de beide universiteiten andere opleidingsfaciliteiten en voorzieningen ingericht, vooral vanuit het Amsterdam Center for Entrepreneurship. Bij dit samenwerkingsverband van de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit en de Hogeschool van Amsterdam kunnen studenten summer schools, minoren en specialisaties volgen om zelfstandig ondernemer te worden. Aan de andere kant is het ook geen research master waarbinnen studenten primair worden opgeleid om wetenschapper te worden en een promotietraject te volgen. Er is bewust voor een positionering gekozen die nadrukkelijk gebaseerd is op het wetenschappelijke vakgebied ondernemerschap, gericht op het aanleren van wetenschappelijke ondernemerschapskennis, inzichten en ondernemende vaardigheden. De opleiding legt echter ook nadruk op het onderzoeken, analyseren en oplossen van vraagstukken die aan de praktijk ontleend zijn.

De opleiding heeft de eindkwalificaties opgesteld (zie paragraaf 3.3 van dit rapport voor de opsomming daarvan). Deze eindkwalificaties zijn verdeeld in vier groepen. In de eerste groep is de wetenschappelijke vorming van de afgestudeerden uitgewerkt. Deze eindkwalificaties beschrijven de wetenschappelijke kennis en inzichten waarmee de studenten concepten rond ondernemerschap en ondernemendheid leren te begrijpen en waarmee ze verschijnselen en processen daaromtrent vanuit verschillende disciplines leren te analyseren en op te lossen. In de tweede groep zijn academische vaardigheden opgenomen, zoals vaardigheden in het doen van wetenschappelijk onderzoek, analytische en probleemoplossende vaardigheden, communicatieve vaardigheden en vaardigheden om zelfstandig te werken en samen te werken. De derde groep is door de opleiding getypeerd als ondernemende vaardigheden en bestaat uit één breed geformuleerde eindkwalificatie volgens welke de studenten leren om op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde innovatieve ideeën te ontwikkelen. De vierde groep zijn houdingsaspecten van studenten en omvat kritisch denken, een multidisciplinaire benadering en leervaardigheden.

De opleiding heeft zowel in woorden als in een tabel een vergelijking gemaakt tussen de eindkwalificaties en de Dublin-descriptoren om aan de hand van die vergelijking aan te tonen dat de eindkwalificaties zich op masterniveau bevinden.

De opleiding heeft een vergelijking gemaakt met vergelijkbare opleidingen in Nederland en in het buitenland. Zoals in paragraaf 3.3. al naar voren is gebracht, zijn in Nederland een aantal specialisaties binnen masteropleidingen en één volledige masteropleiding van de Erasmus Universiteit Rotterdam. De nieuwe opleiding in Amsterdam onderscheidt zich daarvan door de nadruk op de wetenschappelijke benadering van ondernemen en door overeenkomstig minder aandacht te besteden aan het opzetten en uitbouwen van nieuwe ondernemingen ofwel *new venture creation*. In het buitenland, onder meer in Noorwegen, Frankrijk en de Verenigde Staten bestaan vergelijkbare opleidingen. Ook deze zijn vooral gewijd aan het ondernemerschap zelf, zijnde het creëren van nieuwe ondernemingen. Wel ontwikkelt in de Verenigde Staten de Kaufmann Foundation, een expertisecentrum op het

gebied van opleidingen rond ondernemerschap, initiatieven die overeenkomst vertonen met de focus van deze nieuwe opleiding.

De opleiding is voornemens een adviesraad met vertegenwoordigers uit het beroepenveld in het leven te roepen. De functies waarvoor deze opleiding opleidt, zijn overwegend functies die ondernemendheid en ondernemerschap in beleid zullen kunnen neerleggen en met inzet van hun wetenschappelijke inzichten zullen stimuleren. Gezien vanuit het beroepenveld is deze opleiding zinvol, omdat de afgestudeerden een brug kunnen slaan tussen wetenschappelijke ideeën en het opstarten van een onderneming en andere uitingsvormen van ondernemendheid (intrapreneurship, sociaal ondernemerschap). Met het oog op de economische ontwikkelingen in de regio Amsterdam zal de opleiding zich met name richten op de zakelijke dienstverlening, science-based ondernemerschap, de creatieve industrie en de culturele sector.

#### *Overwegingen*

In de ogen van het panel gaat het om een wetenschappelijk gerichte opleiding die een hoog niveau nastreeft. De opleiding voldoet zonder twijfel aan de internationale standaarden op het gebied van ondernemendheid en ondernemerschap en gaat daarin duidelijk verder dan de meeste andere opleidingen op dit gebied in de wereld.

Het panel vindt de opleiding waardevol. De opleiding met een stevige wetenschappelijke onderbouwing maar een duidelijke focus op vraagstukken uit de praktijk heeft toegevoegde waarde ten opzichte van de opleidingen die er in Nederland en daarbuiten al zijn op dit gebied. In de vergelijking die de opleiding met andere opleidingen in Nederland en daarbuiten heeft gemaakt, is deze positionering terug te zien. De bredere kijk op ondernemerschap waar de opleiding van getuigt, is zinvol voor de aandacht voor en de bevordering van dat ondernemerschap.

De eindkwalificaties van de opleiding sluiten echter naar het oordeel van het panel niet in alle opzichten op de doelstellingen aan. Het panel acht met name de eindkwalificatie betreffende de ondernemende vaardigheden (SE1) te weinig uitgewerkt. Deze zou nader gespecificeerd moeten worden om recht te doen aan de bijdrage die de studenten aan het ontwikkelen en realiseren van innovatieve ideeën kunnen leveren. Door de eindkwalificatie beter uit te werken, creëert de opleiding ruimte voor leeractiviteiten die anders onderbelicht zouden blijven. Ook pleit het panel ervoor om de eindkwalificatie rond multidisciplinair werken (SA7) concreter te formuleren en daarin nader te expliciteren dat de studenten vraagstukken van ondernemerschap multidisciplinair weten te benaderen. Tot slot zijn de eindkwalificaties rond de houdingsaspecten (A1-A4) te generiek geformuleerd. Het zou volgens het panel goed zijn deze te expliciteren in termen van ondernemerschap en dan met name in termen van ondernemendheid (*entrepreneurial mindset*) en zaken als kansen zien, lef en daadkracht daarin op te nemen.

Het panel heeft kennisgenomen van de vergelijking tussen de eindkwalificaties en de Dublin-descriptoren. Het panel beoordeelt de eindkwalificaties van het niveau van de master. Toch heeft het panel een aantal in zijn ogen belangrijke relaties gemist en vindt de vergelijking daarom onvolledig.

Het panel bepleit dat bij de toetsing en legitimering van de eindkwalificaties organisaties als het Amsterdam Center for Entrepreneurship en de Amsterdam Economic Board (breed samengestelde organisatie die de economische ontwikkelingen in de regio mede bepaalt)

alsmede de alumni van de minoren en masterspecialisaties rond ondernemerschap nauwer worden betrokken. Dit, om de aansluiting van de opleiding op de wensen en eisen van het beroepenveld duidelijker gestalte te geven.

#### *Conclusie*

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende.

## **4.2 Onderwijsleeromgeving**

### **4.2.1 Standaard 2**

*Het programma, het personeel en de opleidings specifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.*

#### *Bevindingen*

De studenten die tot de opleiding willen worden toegelaten, dienen te beschikken over een wo-bachelordiploma in de bedrijfskunde. Ook studenten die de wo-bacheloropleiding Science, Business & Innovation van de Vrije Universiteit bezitten, hebben drempelloos toegang. Studenten met een wo-bacheloropleiding in een afwijkende discipline dienen ten minste 30 EC bedrijfskunde in hun opleiding te hebben genoten. De toelatingscommissie van de opleiding zal nagaan of dat zo is. Mocht het niet zo zijn, dan moeten deze studenten het ontbrekende deel in een pre-masterprogramma volgen. Dit pre-masterprogramma is in zijn geheel verplicht voor studenten die een hbo-bacheloropleiding hebben afgerond. Het programma is 30 EC groot en omvat academische vaardigheden, disciplinaire kennis, wetenschappelijke methoden en onderzoeksvaardigheden. Het pre-masterprogramma wordt nog voorafgegaan door een GMAT-toets waarin de kandidaat-studenten moeten aantonen over toereikende analytische en wiskundige vermogens te beschikken. Alle kandidaten moeten vooraf een toets betreffende hun beheersing van de Engelse taal afleggen. De toelatingscommissie beoordeelt elke aanvraag voor toelating uit het buitenland afzonderlijk.

De examencommissie van de opleiding zal over vrijstellingen beslissen, gehoord hebbende een docent op het betreffende vakgebied. Volgens de leden van de examencommissies van de faculteiten met wie het panel gesproken heeft, zal de examencommissie van de opleiding terughoudend zijn met het verlenen van vrijstellingen.

De opleiding wenst ongeveer 20% van de studenten uit het buitenland aan te trekken. Het doel daarvan is onder meer om verschillende culturele achtergronden en nationaliteiten in de groep studenten te hebben waardoor onderwerpen vanuit een verschillende invalshoek kunnen worden beschouwd. De opleiding zal een bewust beleid voeren om zich in termen van kwaliteit en niveau in positieve zin te onderscheiden. Dat biedt onder andere de mogelijkheid om alleen de beste studenten, ook uit het buitenland, toe te laten.

De opleiding heeft een tabel opgesteld waarin de relaties tussen de eindkwalificaties en de vakken en masterscriptie zichtbaar zijn gemaakt. Alle eindkwalificaties zijn in meer dan één vak c.q. de masterscriptie verwerkt. Ook heeft de opleiding enkele vakken van het curriculum uitgeschreven. In de vakbeschrijvingen zijn de leerdoelen en de inhoud van de vakken opgenomen alsmede de verplichte literatuur, het collegerooster, de werkvormen en

de toetsvormen. Uit deze beschrijvingen kan afgeleid worden dat de eindkwalificaties van de opleiding in de vakken tot uitdrukking komen en daar gerealiseerd worden.

Alhoewel de nadruk in het curriculum ligt op de wetenschappelijke vorming en het ontwikkelen van kennis en vaardigheden om wetenschappelijk onderzoek te doen, krijgen de studenten cases uit de praktijk voorgelegd die zij, gebruikmakend van wetenschappelijke inzichten, zullen moeten oplossen. In de vakken worden wetenschappelijke artikelen behandeld maar wordt ook stilgestaan bij de toepassing daarvan in de praktijk. In een aantal vakken leren de studenten te werken in multidisciplinaire teams. In het vak New Venture Creation and Development dienen de studenten onder hoge tijdsdruk vijftien kleinere opdrachten uit te voeren. Gastdocenten uit de beroepspraktijk, zijnde ondernemers, maken de studenten vertrouwd met reële vraagstukken van ondernemerschap.

Door de samenwerking tussen de samenwerkende faculteiten van de instellingen kan de opleiding profiteren van het wetenschappelijk onderzoek dat aan deze beide faculteiten wordt gedaan. Het onderzoek aan de faculteit van de Vrije Universiteit richt zich vooral op de sociale en maatschappelijke aspecten van ondernemerschap, terwijl de faculteit van de Universiteit van Amsterdam met name cultureel en innovatief ondernemerschap onderzoekt.

Het curriculum is opgebouwd uit twee semesters met elk drie perioden. De eerste twee perioden duren acht weken en omvatten twee parallelle vakken, terwijl de laatste periode vier weken duurt met daarin één vak. De vakken hebben alle een omvang van 6 EC. In de eerste periode krijgen de studenten het overzicht over het vakgebied en de multidisciplinaire kanten daarvan aangeboden. Zowel in de tweede periode als in de vierde periode hebben de studenten de mogelijkheid zich te specialiseren in een deel van het vakgebied. In de derde periode komen methoden en technieken van onderzoek aan bod, ter voorbereiding op de masterscriptie in de vijfde en zesde periode. In de vierde periode worden de studenten vertrouwd gemaakt met juridische en financiële kanten van ondernemerschap. De vijfde periode omvat ook een keuzevak waarbij de studenten kunnen kiezen uit het volledige aanbod van de samenwerkende faculteiten. Om de samenhang van het curriculum te bevorderen en hiaten en overlap te voorkomen, beleggen de coördinatoren van de vakken voorbereidende en evaluerende bijeenkomsten. De opleidingsdirecteur ziet in het bijzonder op de samenhang en onderlinge afstemming toe.

De kerndocenten die in de opleiding worden ingezet, zijn goede onderzoekers op het gebied van ondernemerschap en ondernemendheid. Zij beschikken over ruime kennis van het vakgebied. Voor de eisen rond de beheersing van het Engels volgt de opleiding de strengere regels van de Vrije Universiteit, zijnde niveau C1. Zoals boven gezegd, zullen naast de vaste docenten gastdocenten vanuit de beroepspraktijk college geven. In het geval er vacatures voor docenten zijn, zullen de faculteiten gezamenlijk optreden bij invulling daarvan. Een voorbeeld daarvan is de invulling van de bestaande vacature voor een hoogleraar.

De werkvormen in de opleiding zullen onder meer hoorcolleges, werkcolleges, discussies en groepsopdrachten omvatten. De studenten kunnen op blackboard cursusbeschrijvingen, studiemateriaal en behaalde resultaten inzien. De studiebegeleiding is in handen van de opleidingsdirecteur en de studieadviseurs. Deze bewaken de studievoortgang en nemen contact op met de studenten, als zij achter zouden lopen. De docenten spelen een rol in de studiebegeleiding en dat vooral tijdens de werkcolleges waarin in kleine groepen onderwijs

gegeven wordt. Ook geven zij de studenten feedback op hun gemaakte tentamens en opdrachten.

De opleiding streeft een student-docentratio na van 23 : 1. Van de decanen van de beide faculteiten die deze opleiding dragen heeft het panel vernomen dat extra docenten zullen worden aangenomen, als het aantal studenten groeit of de nu bestaande verwachtingen overtreft. Daardoor zal de aangegeven student-docentratio in tact blijven, ook bij grotere aantallen studenten.

De opleidingsdirecteur staat aan het hoofd van de opleiding en is verantwoording schuldig aan het faculteitsbestuur van de Faculteit Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde van de Vrije Universiteit en aan de decaan van de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Amsterdam. De opleiding kent een opleidingscommissie bestaande uit twee docenten en twee studenten. Deze commissie adviseert over de kwaliteit van de opleiding aan de directeur. Daarnaast zal de opleiding een examencommissie kennen (zie daarvoor standaard 3) en, zoals bij standaard 1 gezegd, een adviesraad uit het werkveld. Als regels van de twee instellingen verschillen, zal de opleiding de strengste regels toepassen.

De kwaliteitszorgsystemen van beide instellingen verschillen niet wezenlijk van elkaar. Schriftelijke evaluaties en mondelinge gesprekken met studenten zijn input voor de kwaliteitszorg. De opleidingscommissie adviseert op grond van de uitkomsten van de evaluaties. Rond de kwaliteitszorg hebben de medewerkers van de instellingen overleg met elkaar en stemmen zij af om te komen tot een coherent systeem van kwaliteitszorg voor deze opleiding. Omdat de informatiesystemen van de instellingen verschillen, worden deze op elkaar afgestemd. Dit, opdat de benadering en procedures voor de studenten hetzelfde zijn. Overigens zal primair het systeem van de Vrije Universiteit worden toegepast. Vakken die bij de Universiteit van Amsterdam gegeven worden, zullen worden geëvalueerd volgens het systeem van die instelling. Er zijn mogelijkheden om extra vragen aan de evaluaties toe te voegen. Voor deze beginnende opleiding zal daar gebruik van gemaakt worden.

#### *Overwegingen*

Het panel acht de toelatingseisen die de opleiding aan de kandidaat-studenten stelt, doordacht en gepast. De toelatingsprocedure is gedegen. Het panel is te spreken over het pre-masterprogramma dat voor verschillende groepen (wo-bachelors met te weinig bedrijfskunde en studenten met een hbo-diploma) mogelijkheden biedt om hun deficiënties op te heffen. Het panel acht de voornemens rond het vrijstellingenbeleid passend.

Naar het oordeel van het panel is het streven van de opleiding naar een intercultureel en internationaal verscheiden groep studenten bevorderlijk voor het leerproces van de studenten. Met het oog daarop raadt het panel de opleiding aan groepen studenten bewust divers samen te stellen en in het begin van het curriculum bijeenkomsten te beleggen om de interactie in de groep te bevorderen en diversiteit te benutten.

De tabel met de relaties tussen de eindkwalificaties en de onderdelen van het curriculum heeft het panel overtuigd dat alle eindkwalificaties naar behoren in het curriculum worden gerealiseerd. Het panel heeft de beschrijvingen van de vakken met daarin de leerdoelen en de inhoud bestudeerd en komt op grond daarvan tot de vaststelling dat de eindkwalificaties toereikend in de leerdoelen en de inhoud van de vakken zijn weerspiegeld.

Het panel heeft ook kennis genomen van de literatuur die de opleiding wil voorschrijven voor de studenten. Het panel acht deze literatuur vakinhoudelijk en wetenschappelijk van een goed niveau.

In het curriculum ziet het panel nadrukkelijk de wetenschappelijke oriëntatie van de opleiding terug. Het is daarbij in de ogen van het panel verheugend dat de studenten de wetenschappelijke inzichten die zij verwerven op situaties uit de praktijk toepassen. Wel bepleit het panel bijeenkomsten met ondernemers in het curriculum op te nemen, opdat de studenten ook uit de eerste hand een beeld van beginnende ondernemingen verwerven. Ook pleit het panel ervoor de capaciteiten van de gastsprekers goed te bewaken.

Het panel vindt de structuur van het curriculum op zich toereikend maar vraagt zich wel af of het keuzevak in de vijfde periode de studenten niet zou kunnen afbrengen van de heldere lijn die in de opleiding getrokken is. Aangezien het een eenjarige opleiding betreft met grote ambities zou het curriculum zo effectief en efficiënt mogelijk moeten voorbereiden op het sluitstuk, de thesis. Daarom bepleit het panel de positionering en invulling van dat keuzevak onder de loep te nemen.

De vaste docenten vormen een sterk team. Het panel vindt de docenten capabele onderzoekers van een wetenschappelijk hoog niveau en in staat om de leerstof van de vakken op verantwoorde wijze over te brengen aan de studenten. Wel is een aandachtspunt voor de opleiding dat hetzelfde kaliber docenten geworven moet worden, mocht één van de huidige docenten vertrekken.

Het panel vindt dat de werkvormen, de informatievoorziening en de studiebegeleiding in de opleiding op een degelijke manier zijn ingericht.

Het panel is te spreken over de inspanningen van beide instellingen om te komen tot een stevige organisatie en effectieve kwaliteitszorg voor deze opleiding. Wel bepleit het panel de opleidingsdirecteur een aanstelling bij beide instellingen te geven. Het principe om de strengste regels van de twee samenwerkende faculteiten toe te passen, is in de ogen van het panel positief.

#### *Conclusie*

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende.

### **4.3 Toetsing**

#### **4.3.1 Standaard 3**

*De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.*

#### *Bevindingen*

Voor de opleiding zal een examencommissie worden geïnstalleerd. Deze is er nu nog niet. De examencommissie zal gelijkkelijk uit vertegenwoordigers van beide instellingen zijn samengesteld en zal eenmaal per maand bijeenkomen. De huidige examencommissies van beide faculteiten zullen contact houden met de nieuw te vormen examencommissie om zicht te houden op het functioneren daarvan.



De examencommissie wordt geacht toe te zien op de uitvoering van de onderwijs- en examenregeling en zal de kwaliteit en het niveau van de toetsing en examinering bewaken. Dat gebeurt onder meer door examinatoren instructies mee te geven en door de onder haar werkende toetscommissie verslag te laten doen van de kwaliteit van de door deze commissie steekproefsgewijze bekeken tentamens en opdrachten. De examencommissie zal ook individuele zaken van studenten behandelen inzake onder meer vrijstellingen en fraude. Zoals bij standaard 2 naar voren is gebracht, zal ook de examencommissie kiezen voor de strengste regels, als de regels van beide instellingen onderling zouden afwijken.

De toetsen van de afzonderlijke vakken bestaan uit individuele schriftelijke tentamens met open vragen, individuele opdrachten, groepopdrachten en presentaties. De toetsvormen worden aangepast aan de te toetsen leerdoelen van de vakken. De opleiding heeft een overzicht verstrekt waaruit duidelijk wordt dat de toetsing op elk van de Dublin-descriptoren ingaat.

Alhoewel de toetsing nog niet helemaal uitgewerkt is, zijn de hoofdlijnen wel al bekend. Zo zal de verhouding tussen schriftelijke examens gericht op de toetsing van kennis en opdrachten, gericht op de toetsing van vaardigheden, bij benadering 1 op 1 zijn. Verder denkt de opleiding bij elk vak te zorgen voor een individuele toets die ook voldoende gemaakt moet zijn om het vak te kunnen afronden. Mondelinge tentamens zijn ten overstaan van ten minste twee examinatoren.

De studenten schrijven in de vijfde en zesde periode de masterscriptie (12 EC). Zoals bij standaard 2 gezegd, wordt de studenten in de derde periode in het vak Entrepreneurship Research Skills methoden en technieken van onderzoek bijgebracht die zij in de scriptie toepassen. Zij kunnen dan ook gegevens verzamelen die zij voor de scriptie kunnen gebruiken. In de vijfde periode gaat het onder meer om het vinden van een onderwerp, het bijeenbrengen van de literatuur en het formuleren van de probleemstelling, terwijl de zesde periode bestemd is om de scriptie daadwerkelijk te schrijven. Het traject van de masterscriptie is zeer strak georganiseerd en wordt aangepakt als was het een gewoon vak, met een begindatum en een einddatum. De faculteiten hebben goede ervaringen met deze aanpak. Studenten lopen veel minder vaak uit. De studenten worden geacht uiterlijk op 30 juni van het jaar hun scriptie in te leveren. Als dat niet lukt, hebben ze een herkansing op 31 augustus. Ze verspelen dan wel het recht op een cum laude. De studenten hebben recht op supervisie door de begeleidend docent die in ieder geval gepromoveerd moet zijn. De masterthesiscoördinator ziet toe op de organisatie en begeleiding van de masterscripties.

Inhoudelijk staat voorop dat de masterscripties van een goed wetenschappelijk niveau moeten zijn. De studenten kunnen voor hun masterscriptie kiezen voor een empirisch onderzoek. Ze kunnen echter ook een literatuurstudie uitvoeren of een value proposition c.q. business case uitwerken. Twee onafhankelijk van elkaar beoordelende examinatoren zullen aan de hand van een beoordelingsformulier met criteria de scriptie beoordelen.

#### *Overwegingen*

Het panel heeft vastgesteld dat het toetsbeleid en de uitvoering daarvan nog niet geheel is uitgewerkt voor de nieuwe opleiding. Wel beoordeelt het panel de voornemens en de plannen in dat opzicht als stevig en toereikend waardoor vertrouwen in de toetsing op zijn plaats is.

Getuige de schriftelijke documentatie en mondelinge toelichting, zal de examencommissie zich kwijten van de wettelijke taken en op gepaste wijze toezien op de kwaliteit en het niveau van de toetsen. Het installeren van een aparte toetscommissie in dat verband draagt bij aan het vertrouwen.

De toetsvormen die de opleiding voor ogen heeft, beantwoorden volgens het panel aan de eisen. Ze zijn afgestemd op de leerdoelen van de vakken en ze waarborgen de toetsing en beoordeling van de individuele prestaties van de studenten.

Het panel acht de organisatie van het proces rond de masterscriptie effectief. Ook de beoordeling daarvan geschiedt volgens het panel op een verantwoorde wijze. Wel vraagt het panel de opleiding te zorgen voor een voldoende aantal begeleidingsuren.

Er zijn waarborgen dat de scripties van een voldoende wetenschappelijk niveau zullen zijn. Het panel heeft tot zijn genoegen vastgesteld dat ook value propositions c.q. business cases onderwerp van de scriptie kunnen zijn. Daarmee beantwoordt de opleiding aan de bij standaard 1 door het panel naar voren gebrachte aandacht voor onder meer de eindkwalificatie rond de ondernemende vaardigheden. Wel raadt het panel de opleiding en examencommissie aan zich voor te bereiden op de verschillende soorten van scripties die denkbaar zijn en nieuwe ontwikkelingen rondom toetsen nauwlettend te volgen.

#### *Conclusie*

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende.

## **4.4 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen**

### **4.4.1 Standaard 4**

*De instelling geeft aan studenten de garantie dat het programma volledig kan worden doorlopen en stelt toereikende financiële voorzieningen beschikbaar.*

#### *Bevindingen*

De samenwerkende universiteiten hebben een samenwerkingsovereenkomst opgesteld. Het panel heeft deze kunnen inzien. De instellingen zullen op basis van gelijkwaardigheid deze opleiding inrichten en exploiteren. Dat betekent dat zij een gelijke verhouding in de te verwerven opbrengsten en de te maken kosten nastreven. Mocht een onevenredig groot aantal studenten één of meer vakken bij één van de instellingen volgen, dan zullen de universiteiten dat bij de volgende cohorten trachten recht te trekken, overigens zonder voor de studenten belemmeringen op te werpen.

De opleiding verwacht een instroom van studenten van 70 studenten in 2014, oplopend tot een aantal van 125 in 2018. Deze aantallen zijn gebaseerd op de animo onder studenten om de nu al bestaande masterspecialisaties ondernemerschap te volgen en op een marktonderzoek dat de instellingen hebben laten uitvoeren.

De begroting die de opleiding heeft opgesteld en die is gebaseerd op deze instroom, wijst op een rendabele exploitatie vanaf 2017. De financiering van de initiële kosten in de eerste jaren van de opleiding kan in de jaren vanaf 2017 terugverdiend worden.

De decanen van de faculteiten met wie het panel heeft gesproken, hebben desgevraagd laten weten dat zij voldoende financiële middelen ter beschikking willen stellen om de opleiding in te richten en uit te voeren, volgens de nu opgestelde plannen.

De samenwerkende universiteiten hebben een afstudeergarantie afgegeven voor de studenten die aan de opleiding beginnen. Het panel heeft deze ingezien.

#### *Overwegingen*

Het panel heeft vertrouwen in de intenties van de twee faculteiten van de universiteiten die deze opleiding willen inrichten. De decanen van de faculteiten hebben het panel overtuigd van de kracht waarmee zij aan deze opleiding zullen werken. Ook acht het panel het aannemelijk dat de condities van samenwerking tussen beide instellingen, in termen van een gelijke verdeling van kosten en opbrengsten, blijvend zullen worden gehonoreerd.

Het panel heeft geen reden om de geraamde instroom van studenten in twijfel te trekken. De opleiding heeft daarvoor een voldoende onderbouwing gegeven. Het panel acht de begroting van de opleiding solide.

Het panel heeft de stellige verwachting dat de faculteiten de benodigde financiële middelen ter beschikking zullen stellen om de opbouw en exploitatie van de opleiding over meerdere jaren te garanderen.

De afstudeergarantie die de instellingen hebben afgegeven, verzekert de mogelijkheid van afstuderen van studenten die aan de opleiding beginnen.

#### *Conclusie*

Het panel beoordeelt op grond van bovenstaande overwegingen deze standaard als voldoende.

### **4.5 Algemene conclusie over de kwaliteit van de opleiding**

Het panel beoordeelt de kwaliteit van de nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam als voldoende. Het panel komt tot dat oordeel, omdat alle vier standaarden van de beperkte toets nieuwe opleiding als voldoende zijn beoordeeld. Het panel heeft geen reden om enige beperking aan deze oordelen mee te geven.

### **4.6 Aanbevelingen**

Op grond van de bevindingen en overwegingen tijdens het proces van beoordeling doet het panel de volgende aanbevelingen met betrekking tot de nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam:

- De eindkwalificatie betreffende de ondernemende vaardigheden verder uitwerken om recht te doen aan de doelstelling van de opleiding om de studenten te leren innovatieve ideeën te ontwikkelen en te implementeren.
- In de eindkwalificatie rond het werken in multidisciplinaire teams nader expliciteren dat de studenten vraagstukken van ondernemerschap multidisciplinair weten te benaderen.

- De eindkwalificaties rond de houding van de afgestudeerden expliciteren in termen van ondernemendheid en dan met name in termen van de *entrepreneurial mindset* en zaken als kansen zien, lef en daadkracht daarin op te nemen.
- Bij de toetsing en legitimering van de eindkwalificaties organisaties als het Amsterdam Center for Entrepreneurship en de Amsterdam Economic Board en de alumni van de minoren en masterspecialisaties rond ondernemerschap nauwer te betrekken om de aansluiting van de beroepspraktijk te versterken.
- Samenstellen van groepen studenten met een verschillende culturele achtergrond en verschillende nationaliteit en beleggen van bijeenkomsten met studenten om de interactie tussen en leerprocessen van de studenten te bevorderen.
- Bijeenkomsten met ondernemers in het curriculum opnemen, opdat de studenten de problematiek van beginnende ondernemingen direct kunnen vernemen.
- De invulling en positionering van het keuzevak in de vijfde periode onder de loep nemen om te zorgen dat dit vak niet al te zeer afwijkt van de leerlijn in het curriculum.
- Zorgen voor voldoende uren voor de begeleiding van de masterscriptie.
- De opleiding en examencommissie zouden zich voor moeten bereiden op de verschillende soorten van scripties die denkbaar zijn.
- De opleidingsdirecteur een aanstelling bij beide instellingen geven.

## 5 Overzicht oordelen

Onderwerp	Standaarden	Oordeel
<b>1 Beoogde eindkwalificaties</b>	1. De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen	V
<b>2 Onderwijsleeromgeving</b>	2. Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren	V
<b>3 Toetsing</b>	3. De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing	V
<b>4 Afstudeergarantie en financiële voorzieningen</b>	4. De instelling geeft aan studenten de garantie dat het programma volledig kan worden doorlopen en stelt toereikende financiële voorzieningen beschikbaar	V
<b>Algemene conclusie</b>		<b>V</b>

V = voldoende O = onvoldoende

## Bijlage 1: Samenstelling panel

Het panel kende de volgende samenstelling:

- Mevrouw prof. dr. M. van der Steen, visiting professor HTSR/MIRA, Universiteit Twente en professor of Innovation and Entrepreneurship, Antwerp Management School, voorzitter;
- De heer dr. ir. Th. Lans, assistant professor in Entrepreneurship Education en Entrepreneurial Learning bij de Educatie- en Competentie Studies groep, Wageningen Universiteit, panellid;
- De heer prof. dr. A.G.L. Romme, professor of Entrepreneurship & Innovation en decaan van de faculteit Industrial Engineering & Innovation Sciences, Technische Universiteit Eindhoven, panellid;
- De heer J. Selleslaghs MA, student master EU Internationale Betrekkingen en Diplomatie aan het Europacollege in Brugge, student-lid.

Prof. dr. M. van der Steen, voorzitter

Marianne van der Steen is gepromoveerd op het gebied van innovatie economie (1999). Zij is visiting professor bij het biomedisch instituut (HTSR-MIRA) van de Universiteit Twente. Marianne is tevens academisch directeur van de een joint- executive Master of Business Administration van de Universiteit Twente, UMCU en UMC Radboud op het gebied van health ondernemerschap. Zij publiceert over academisch en corporate (biomedisch) ondernemerschap en ecosysteem innovatie in tijdschriften zoals Journal Technology Transfer, Technovation en International Journal of Entrepreneurship and Small Business en Journal of Innovation Economics. Ze heeft grants en awards ontvangen voor wetenschappelijke artikelen, NWO en US International Leadership Fellowship of the Government of the United States of America. Marianne is tevens ondernemer en vervult verschillende (internationale) bestuursfuncties in de gezondheidssector, start-up incubators en beleidsevaluatiecommissies van o.a. valorisatie van onderzoek en ondernemerschap in het onderwijs.

Dr. ir. Th. Lans, panellid

Thomas Lans is universitair docent ondernemerschapsonderwijs en ondernemend leren bij de leerstoelgroep Educatie- en Competentiestudies aan de Wageningen Universiteit. Zijn promotieonderzoek behandelde ondernemerscompetenties binnen de agri-food sector. Binnen de Wageningen Universiteit houdt hij zich onder andere bezig met het opzetten van onderwijs dat tot doel heeft de ondernemersgeest van de studenten aan te wakkeren. Zijn onderzoek gaat over het meten van de impact van onderwijs in ondernemen en trainingen op het gebied van ondernemen. Hij is medeoprichter van het bedrijf Quente dat tot doel heeft ondernemend gedrag te stimuleren en beoordelen in onderwijs en bedrijfsleven in binnen- en buitenland. Dit doet Quente door een combinatie van kennis en kunde rondom ondernemend leren en een sterk netwerk in de simulatie- en theaterwereld.

Prof. dr. A.G.L. Romme, panellid

Sjoerd Romme is hoogleraar Entrepreneurship & Innovation aan de TU Eindhoven, en tevens decaan van de faculteit Industrial Engineering & Innovation Sciences van de TU/e. Professor Romme heeft economie gestudeerd in Tilburg, en is gepromoveerd aan de Universiteit Maastricht op een dissertatie over zelforganisatie door managementteams. Hij was eerder als UHD resp. hoogleraar verbonden aan de UM en UvT. Aan de UvT heeft

Sjoerd Romme als opleidingsdirecteur diverse nieuwe bedrijfskundige opleidingen ontwikkeld. Veel van zijn onderwijs en onderzoek is gericht op het ontwikkelen van een "design mindset" onder studenten en onderzoekers op het terrein van ondernemerschap en innovatiemanagement. Professor Romme is als toezichthouder en commissaris verbonden aan diverse organisaties en ondernemingen in de industrie, maatschappelijke zorg en energiesector

J. Selleslaghs MA, student-lid

Joren Selleslaghs studeert de master EU Internationale Betrekkingen en Diplomatie aan het Europacollege in Brugge. Eerder voltooide hij de master in European Studies aan de Université Libre de Bruxelles en de bachelor Politieke Wetenschappen en Internationale Betrekkingen aan de Vrije Universiteit Brussel en Université de Corse. Hij liep stage bij The Hague Centre for Strategic Studies, op het kantoor van een Belgisch lid van het Europees Parlement en bij het bureau Externe Betrekkingen van de Belgische Permanente Vertegenwoordiging bij de EU. Hij was in de jaren 2011/2012 Belgisch jeugdambassadeur bij de UNO, namens de Vlaamse Jeugdraad. In de jaren 2007-2009 heeft de heer Selleslaghs als (assistent)ontwikkelswerker in Tanzania en Centraal Amerika (UNICEF Honduras en de Hondurese regering).

Alle panelleden hebben een onafhankelijkheids- en onpartijdigheidsverklaring ingevuld en ondertekend.

Het panel werd terzijde gestaan door mevrouw ir. S. van Bruggen, beleidsmedewerker NVAO, als procescoördinator. De heer drs. W. Vercouteren RC was extern secretaris.

## Bijlage 2: Programma locatiebezoek

Het panel heeft een bezoek gebracht aan de opleiding op 7 november 2013.

Locatie: Amsterdam

- |                       |  |
|-----------------------|--|
| 08.45 uur – 09.30 uur | Ontvangst en kort vooroverleg panel en bekijken documenten   |
| 09.30 uur – 10.00 uur | Vertegenwoordigers instellingsbestuur en onderwijsinstituut<br>prof. dr. H. van Dissel (decaan FEB, UvA), prof. dr. H. Verbruggen (decaan FEWEB, VU), dr. S. van Triest (directeur Graduate School of Business, UvA), drs. R. de Crom (directeur onderwijs FEWEB, VU)  |
| 10.00 uur – 10.45 uur | Vertegenwoordigers opleidingsmanagement<br>dr. K. Verduijn (opleidingsdirecteur, VU), prof. dr. M. van Praag (directeur ACE, UvA), prof. dr. Ph. Koellinger (professor in Entrepreneurship, UvA)   |
| 10.45 uur – 11.00 uur | Pauze  |
| 11.00 uur – 11.45 uur | Examencommissie en kwaliteitszorgmedewerkers<br>L. Duyster-Went RA (voorzitter Examencommissie FEB, UvA), prof. dr. B. van de Hooff (voorzitter Examencommissie Business Administration FEWEB, VU), H. Volmerink (hoofd afdeling Monitoring & Innovation van het Educational Service Centre FEB, VU), drs. R. Meerman (beleidsmedewerker onderwijs & accreditatie FEWEB, VU) |
| 11.45 uur – 12.15 uur | Vertegenwoordigers werkveld<br>Th. van Rossum MSc (Studelta), C. Lens MSc (Alumnus VU MSc BA specialisatie Entrepreneurship, ondernemer)   |
| 12.15 uur – 13.00 uur | Lunch  |
| 13.00 uur – 13.45 uur | Docententeam<br>dr. C. Hsieh (UvA), dr. W. van der Aa (UvA), dr. T. Vinig (UvA), dr. ir. E. van Burg (VU), prof. dr. E. Masurel (VU), dr. M. van Gelderen (VU)   |
| 13.45 uur – 15.00 uur | Overleg panel  |
| 15.00 uur – 15.15 uur | Tweede gesprek vertegenwoordigers opleidingsmanagement<br>dr. K. Verduijn (opleidingsdirecteur, VU)  |
| 15.15 uur – 16.00 uur | Overleg panel  |
| 16.00 uur – 16.15 uur | Beknopte terugkoppeling eerste bevindingen van het panel<br>prof. dr. H. van Dissel (decaan FEB, UvA), dr. K. Verduijn   |



(opleidingsdirecteur, VU), drs. R. de Crom (directeur onderwijs FEWEB, VU), drs. R. Meerman (beleidsmedewerker Onderwijs & accreditatie FEWEB, VU), drs. M. Oudejans (beleidsmedewerker accreditatie FEB, UvA), drs. J. Bekker (beleidsmedewerker accreditatie VU centraal), drs. H. Lont (beleidsmedewerker accreditatie UvA centraal)

## **Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten**

### *Informatiedossier opleiding/instelling*

- Informatiedossier toets nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam
- Domeinspecifiek referentiekader
- Overzicht van curriculum
- Vakbeschrijvingen
- Onderwijs- en examenregeling
- Overzicht in te zetten docenten
- Besluit macrodoelmatigheid
- Overzicht relaties met het beroepenveld
- Status instellingstoets kwaliteitszorg van beide instellingen
- Samenwerkingsovereenkomst Vrije Universiteit/Universiteit van Amsterdam
- Begroting
- VU-breed kader Toetsbeleid (Vrije Universiteit)

### *Documenten beschikbaar gesteld tijdens locatiebezoek*

- Programme description
- Admission Policy MSc Entrepreneurship
- Schakel programma Entrepreneurship
- MSc Thesis decision diagram
- Diverse artikelen
- Checklist Entrepreneurship VU/UvA
- Letter of support Adviesraad Amsterdam Center for Entrepreneurship (ACE)
- Voorbeeld vakevaluaties VU
- Voorbeeld vakevaluaties UvA
- Personeelsbeleid FEWEB VU
- Personeelsbeleid FEB UvA
- PowerPoint voorlichting bachelorstudenten VU
- Concept course manual Social Dynamics in Entrepreneurship (SDiE)
- Concept course manual EIC
- Concept course manual EBW
- Concept course manual Entrepreneurship and Entrepreneurial Logics: Designing Organizations that Design Environments (vak schakelprogramma)
- FEWEB Basic Examination Guidelines (gele kaart)
- VU-breed kader Toetsbeleid
- FEWEB kwaliteitszorgplan
- Macrodoelmatigheidsaanvraag Joint Master Entrepreneurship
- SEO Economische Onderzoek Master Entrepreneurship
- Informatiepakket ACE

## **Bijlage 4: Lijst met afkortingen**

ba	bachelor
EC	studiepunten volgens European Credit Transfer System
hbo	hoger beroepsonderwijs
ma	master
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
wo	wetenschappelijk onderwijs

Het paneladvies is tot stand gekomen in opdracht van de NVAO met het oog op de beperkte toetsing van de nieuwe joint-degree opleiding wo-master Entrepreneurship van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

Parkstraat 28

Postbus 85498 | 2508 CD DEN HAAG

T 31 70 312 23 30

F 31 70 312 23 01

E [info@nvaio.net](mailto:info@nvaio.net)

W [www.nvaio.net](http://www.nvaio.net)

Aanvraagnummer 001930